

Wędrówka przez tysiąc lat historii Żydów polskich przez świat, którego już nie ma, w

oraz

Macewa z symbolem drzwi zamkniętych na kłódkę / Szymon Pietrzykowski

Cmentarz Żydowski na ul. Okopowej

15 maja 2025

<i>Termin</i>	15 maja 2025 r., godz. 9.45, czwartek Informacja dla osób, które nie będą na spacerze: spotkanie o godz 14.15 w Muzeum Polin przy kasie
<i>Miejsce spotkania</i>	Wejście na Cmentarz Żydowski, brama przy ul. Okopowej 49/51
<i>Program</i>	O godz. 10.00 rozpoczynamy spacer po cmentarzu żydowskim na ul. Okopowej, a następnie spacer wzdłuż dawnej ul. Gęskiej (obecnie Anielewicza) do Muzeum Polin. Przerwa relaksacyjno-integracyjna. O godz. 14.30 rozpoczynamy z przewodnikiem zwiedzanie Muzeum Historii Żydów Polskich Polin.

<i>Czas trwania</i>	Spacer ze zwiedzaniem cmentarza ok. 2,5 godz. Muzeum Polin ok 1,5 godz.
---------------------	--

<i>Liczba miejsc</i>	25 osób
<i>Koszt</i>	Zwiedzanie Cmentarza Żydowskiego i spacer 20 zł /os. (cegielka), Muzeum Polin – 12 zł/os – koszt przewodnika po wystawie. Wstęp na wystawę tego dnia jest bezpłatny.
<i>Inne Informacje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Program spaceru został opracowany przez Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma w Warszawie. Spacer poprowadzi pracownik tego Instytutu dr Szymon Pietrzykowski, Dział Edukacji. Koszty oprowadzania oraz wstępy na cmentarz pokrywa w/w Instytut. Mile będzie widziane wykupienie cegielki równowartości wstępu – 20 zł.. 2. Informacje praktyczne: mężczyźni obowiązują nakrycie głowy (nie musi to być kipa – wystarczy czapka z daszkiem lub kaszkiety), warto założyć wygodne (najlepiej sportowe) obuwie z racji nierównego terenu. 3. W budynku muzealnym Polin na poziomie 0 znajduje się restauracja WARSZE (tak nazywano Warszawę w języku jidysz). To lokal z nowoczesnym spojrzeniem na stare przepisy tradycyjnej żydowskiej kuchni..

<i>Opis</i>	Spacer po Cmentarzu Żydowskim na ul. Okopowej	
		
	<p><i>Cmentarz żydowski na Okopowej w okresie getta warszawskiego, wrzesień 1941 r.</i> <i>/Zala / Wikimedia Commons Centralna Biblioteka Judaistyczna (dalej CBJ)</i></p>	

Der Obmann des Judenrates
in Warschau
Verwaltung des jüdischen
Wohnbezirks in Warschau
Abteilung Friedhöfe

Warschau, d. 8/12 42
Warszawa, 8/12 42

Przewodniczący Rady Żydowskiej
w Warszawie
Zarząd Dzielnicy Żydowskiej
w Warszawie
Wydział Cmentarzy

BESCHEINIGUNG
ZAŚWIADCZENIE Nr. 026417

Hierdurch wird bescheinigt, dass Struyg Wolf
Niniejszym zaświadcza się, że
aus Anlass des Begräbnisses des Verstorbenen
w związku z pogrzebem b. p.
sich nach den jüdischen Friedhof, Okopowastr. 49 begiebt.
udaje się na cmentarz przy ul. Okopowej 49.

Es wird daher ersucht den Obengenannten als Begleiter des Begräbnisses
am 8/12 42 frei passieren zu lassen.

Wobec powyższego uprasza się o zezwolenie na wejście na Cmentarz wyżej wspomnianemu
jako uczestnikowi pogrzebu w dniu 8/12 42

Vorsitzender der Abteilung Friedhöfe
Przewodniczący Wydziału Cm.

Leiter der Abteilung Friedhöfe
Kierownik Wydziału

777

*Zaświadczenie z okresu getta warszawskiego umożliwiające wejście na cmentarz
(luty 1942 r.) / CBJ*

Istniejący od 1806 r. warszawski cmentarz żydowski przy ul. Okopowej (starszy o ponad dwadzieścia lat jest cmentarz na Bródnie), to jedna z ok. dziesięciu wciąż aktywnych nekropoli (obok m.in. Krakowa, Wrocławia, Łodzi czy Kielc) i druga pod względem wielkości w Polsce (za Łodzią). Na obszarze ponad 33 hektarów spoczywa tu ok. 200 tysięcy Żydów. Jest zarówno zabytkiem sztuki sepulkralnej, jak i świadectwem kultury materialnej Żydów polskich – tym cenniejszym, że (w przeciwieństwie do cmentarza bródnowskiego) zachował się od zniszczeń związanych z II wojną światową i Zagładą. Jako „dom grobów” (hebr. beit kwarot) miejsce to służy zatem również do opowiadania o żydowskim życiu (hebr. chaim). W trakcie spaceru poznamy bliżej genezę i historię tego miejsca, żydowskie zwyczaje związane z pochówkiem i żałobą, znaczenie symboli umieszczanych na macewach.

Zobaczymy groby najwybitniejszych osobistości społeczności żydowskiej – rabinów, Icchaka Lejba Pereca, Szymona An-skiego i Jakuba Dinezona). Odnajdziemy najprawdopodobniej jedyną w Europie macewę z symbolem drzwi zamkniętych na kłódkę. Będziemy rozglądać się za rzezbami płaczków i aniołów autorstwa Abrahama Ostrzegi (1889-1943). Przystaniemy w zadumie przy upamiętnieniu masowych grobów z czasów getta warszawskiego czy symbolicznym grobie Janusza Korczaka wraz przedsiębiorców, artystów, społeczników (m.in. Antoniego Eisenbauma, Maurycego Fajansa, Majera Bałabana, Adama Czerniakowa, Ludwika Zamenhofa, Marka Edelmana, Adiny Błady-Szwajger, członów znamienitych rodzin Wawelbergów i Bergsonów czy trzech żydowskich wieszczów – z jego podopiecznymi z Domu Sierot.

Spacer wzdłuż dawnej Gęsiej (obecnej Anielewicza)

Getto warszawskie. Handel na bazarze na ul. Gęsiej (wrzesień 1941 r.) / CBJ

Relikty kamienic przy ul. Gęsiej 31, 31a i 33 w rejonie skrzyżowania al. Jana Pawła II i ul. Anielewicza / Adrian Grycuk / Wikimedia Commons

W drodze od cmentarza na ul. Okopowej do Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN przejdziemy ul. Anielewicza, która w części pokrywa się z istniejącą do 1943 r. ul. Gęsią – jedną z najważniejszych ulic przedwojennej Dzielnicy Północnej (żydowskiej) i getta warszawskiego. Przed wojną znajdowało się tu centrum handlu płótnem, konfekcją i bławatami (ponad 400 sklepów różnego rodzaju – od przedstawicielstw wielkich zakładów z Warszawy i Łodzi po małe kramiki). Jeszcze przed zamknięciem getta w dwóch synagogach przy ul. Gęsiej 27 i 29 zorganizowane zostały punkty dla uchodźców napływających do Warszawy z Poznańskiego i Łódzkiego, uciekających przed Niemcami (takich w dzielnicy żydowskiej i getcie było kilkanaście). Przy Gęsiej 30 mieścił się z kolei kierowany przez związanego z podziemną grupą Oneg Szabat Aleksandra Landaua szop OBW (niem. Odeutsche Bautischlerei Werkstätten - Wschodnioniemieckie Warsztaty Stolarskie), w którym na początku akcji likwidacyjnej latem 1942 r. schroniło się wielu jej członków. Od tej ulicy wzięły swe nazwy trzy miejsca zwane Gęsiówkami – czyli 1) Areszt Centralny Dzielnicy Żydowskiej, gdzie (w bardzo trudnych warunkach) więzieni byli Żydzi zatrzymani po „aryjskiej stronie”, chodzący bez opaski, złapani na kradzieży czy szmuglu; 2) znajdujące się w bezpośredniej bliskości Aresztu Śledczego targowisko, gdzie handlowano ostatnimi resztkami dobytku i a skala tego handlu miała wielokrotnie przewyższać przedwojenny Karcelak; 3) obóz koncentracyjny KL Warschau utworzony w lipcu 1943 r., rozciągający się od obecnej ul. Zamenhofs (okolice POLIN-u) do Okopowej (w sąsiedztwie cmentarza), w którym co najmniej 7000 Żydów (głównie zagranicznych) deportowanych z Auschwitz zajmowało się rozbiórką zlikwidowanego już wówczas getta, odnajdywaniem i sortowaniem pożydowskiego mienia, wyzwolony w trakcie Powstania Warszawskiego (5 sierpnia 1944 r.) przez żołnierzy Batalionu „Zośka”.

	<p>Muzeum Historii Żydów Polskich Polin</p> <p>Uroczyste otwarcie budynku Muzeum miało miejsce 19.04.2013 roku z udziałem polskich władz państwowych i gości z całego świata, a otwarcie Wystawy Stałej odbyło się 28.10. 2014 roku. 1000 lat historii Żydów polskich rozpoczęło się od słowa "Polin", co w języku hebrajskim oznacza "tutaj odpoczniesz". To słowo oznacza także Polskę. Tak głosi legenda o przybyciu Żydów do kraju Mieszka I. Jest ona wprowadzeniem do dalszej części wystawy.</p>
	<p>Polska ziemią obiecaną Żydów?</p> <p>Muzeum Historii Żydów Polskich Polin mieści się w gmachu łacińskie litery tworzące słowo Polin, które jest wzniesionym w latach 2009–2013 według projektu zespołu fińskich architektów. Gmach muzeum jest minimalistyczny. Zwarta i skromna bryła budynku. Został zaprojektowany na planie kwadratu, a jego zewnętrzna część została obłożona szklanymi panelami. Pokrywają je hebrajskie i nawiązaniem do legendy o pierwszych żydowskich osadnikach na ziemiach polskich.</p> <p>Muzeum powstało i prowadzi działalność dzięki środkom przekazywanym przez rząd (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego), samorząd terytorialny (miasto stołeczne Warszawa) i dzięki wsparciu ponad 500 darczyńców z całego świata. Znamienity Darczyńca - takim mianem w muzeum określany jest dr Jan Kulczyk. Darowizna Jana Kulczyka w wysokości 20 mln zł, była największą jednorazową donacją na rzecz muzeum.</p> <p>Łączny koszt budowy gmachu, wyposażenia i stworzenia wystawy stałej muzeum wyniósł ok. 320 mln zł.</p> <p>Program Muzeum realizuje model nowoczesnego muzealnictwa, a jego rolą jest przywracanie pamięci i budowanie więzi między przeszłością a teraźniejszością</p> <p>Wystawa daje odpowiedzi na pytania: jak Żydzi pojawili się w Polsce? W jaki sposób nasz kraj stał się niegdyś centrum żydowskiej diaspory i domem największej społeczności żydowskiej na świecie? Jak przestał nim być i jak odradza się tu życie żydowskie? Odkrywa wielobarwny świat kultury i historii Żydów polskich.</p> <p>Dlatego właśnie Muzeum POLIN nazywane jest „muzeum życia”</p>

<p>Zapisy</p>	<p>Zapisy do 5.05.2025 w Sekretariacie UTW PW</p> <ul style="list-style-type: none"> - osobiście Gmach Główny PW p.220 - telefonicznie 22/2346146 - e-mailowo utw@pw.edu.pl <p>Potwierdzone wpłatą gotówkową.</p>
<p>Kontakt:</p>	<p>Sekcja Turystyki Samorządu UTW</p>